

тельстве // Применение математических методов в градостроительстве. Вып.8. – К.: Будівельник, 1972. – С.60-69.

9.Семенов В.Т. Формирование устойчивого развития мегаполисов. Урбанистические аспекты / В.Т. Семенов, Н.Э. Штомпель. – Харьков: ХНАГХ, 2009. – 340 с.

10.Willoughby T.C. Project Selection Top Priority for Mis Executives // Journal of Systems Management. – 1983. Vol.34. – №12. – P.9-11.

Получено 07.07.2011

УДК 332.8 : 351.778.5 : 351.824.11 : 502.131.1

М.К.ШАПОЧКА, канд. екон. наук, Т.В.НЕСТОРОНКО
Сумський державний університет

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Висвітлено проблемні питання, пов'язані з державним управлінням та регулюванням житлово-комунальної сфери. Розглянуто передумови сталого розвитку галузі. Запропоновано механізм забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства.

Отражены проблемные вопросы, связанные с государственным управлением и регулированием жилищно-коммунальной сферы. Рассмотрены предпосылки устойчивого развития отрасли. Предложен механизм обеспечения устойчивого развития жилищно-коммунального хозяйства.

The problem questions, which associate with governmental administration and regulation of housing and communal services, are reflected. The prerequisites of industry's sustainable development are considered. The mechanism of housing and communal services sustainable development providing is proposed.

Ключові слова: сталий розвиток, механізм забезпечення сталого розвитку, житлово-комунальне господарство, управління, регулювання.

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) є складною та багатоелементною системою, яка через свою соціальну значимість і низьку замінність іншими послугами є об'єктом прямого державного регулювання в багатьох країнах світу.

Існуюча система державного управління та регулювання ЖКГ в Україні є вкрай недосконалою та неефективною, що є суттєвим бар'єром на шляху до сталого розвитку галузі й не дозволяє забезпечити баланс інтересів суспільства й виробників житлово-комунальних послуг (ЖКП).

Проблемам розвитку ЖКГ присвячено роботи багатьох вітчизняних науковців: Качали Т.М., Кравцової Л.В., Полуянова В.В., Солодкого В.О., Срібного В.І., Юр'євої Т.П. [5, 8, 9, 12, 15, 16] та ін. Разом з цим, залишається актуальною проблема створення механізму, який би забезпечив рентабельну діяльність житлово-комунальних підприємств, доступність якісних ЖКП, підтримку малозабезпечених верств насе-

лення та охорону навколишнього природного середовища. Тож, метою статті є формування механізму, який забезпечив би сталий розвиток ЖКГ, що ґрунтується на взаємоузгодженні економічних, соціальних та екологічних цілей.

Як зазначає Жарова Л.В., механізм забезпечення сталого розвитку – це сукупність організацій, інституцій, форм та методів, що використовуються для узгодження інтересів на різних ієрархічних рівнях забезпечення збалансованості й пропорційності розвитку підсистем в рамках сталого розвитку й збереження цілісності системи [7, с. 925].

Розуміння сутності ЖКГ, як частини національної економіки, дозволяє представити механізм забезпечення сталого розвитку цієї галузі як таку організацію державної політики, за якої досягається економічне зростання житлово-комунальних підприємств разом з вирішенням соціальних та екологічних проблем.

Створення відповідного механізму потребує організаційного, нормативно-правового, соціально-психологічного, фінансового, наукового та інформаційного забезпечення (рис.1).

Організаційне забезпечення відображає відносини ланок державного апарату управління в сфері ЖКГ. Нинішня система органів управління ЖКГ базується на сполученні галузевого і територіального управління та системі подвійного підпорядкування [5]. При цьому в чинному законодавстві не розмежовано компетенції органів, що здійснюють управління майном у ЖКГ та регулювання господарської діяльності житлово-комунальних підприємств. Так, місцеві органи влади суміщають функції власника майна, управління та регулювання. Послднання цих функцій регуляторним органом призводить до виникнення конфлікту інтересів під час здійснення регуляторної політики, оскільки місцевий орган влади намагається водночас забезпечити інтереси споживачів і максимально реалізувати інтереси підприємств, що перебувають у його підпорядкуванні [11]. Крім того, питання регулювання якості послуг та природоохоронної діяльності взагалі не визначені.

Таким чином, для ефективного управління галуззю, в першу чергу, постає питання розмежування функцій управління та регулювання, а також контроль імплементації вимог сталого розвитку щодо природоохоронної діяльності житлово-комунальних підприємств та якості наданих ними послуг.

ЖКГ представлено переважно природними монополіями (водо-, тепло-, енергопостачання, водовідведення), що пов'язано з технологічними особливостями надання послуг, і держава є практично монополістом в сфері надання ЖКП. Результатом такого становища є: збитковість житлово-комунальних підприємств, низька якість ЖКП, необґрунтовано величезні тарифи, великі бюджетні витрати, обмеженість в інвестуванні. Крім того, в даній галузі господарюють підприємства, які

на сьогодні штучно утворюють монополію (підприємства, що надають послуги з обслуговування житлового фонду, прибирання території, вивезення сміття), однак за своїми технічними особливостями даний спектр послуг відноситься до ринку, де може бути створена конкуренція (потенційно конкурентні підприємства).

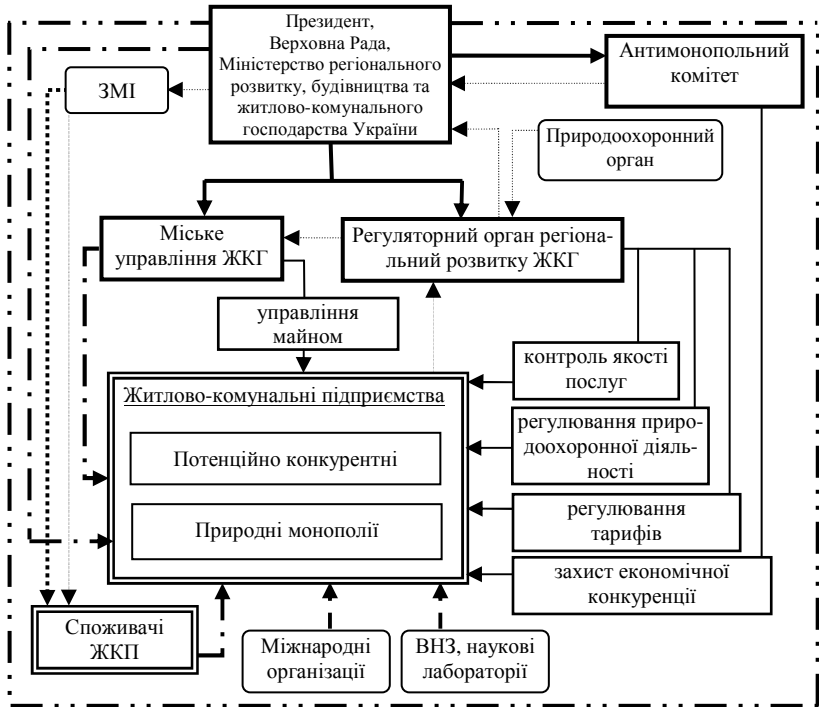

Рис.1 – Механізм забезпечення сталого розвитку ЖКГ

Комунальна інфраструктура є власністю територіальних громад і відповідальність за розвиток цієї галузі покладено на місцеві органи влади [10].

За державним втручанням в діяльність підприємств-монополістів відокремлюють:

- 1) державну компанію з державним управляючим;
- 2) державну компанію з приватним управлінцем;
- 3) приватну регулюючу компанію [6].

Державна компанія з державним управляючим – це варіант сьогодення, який є неефективним. Державна компанія з приватним управлінцем та приватна компанія – є формами державно-приватного партнерства.

Щодо комунального господарства державно-приватне партнерство визначається як делегування на певний строк приватному сектору функції управління системами комунальної інфраструктури. В світовій практиці відокремлюють декілька форм державно-приватного партнерства: сервісний контракт (підрядний договір); договір на управління; договір оренди; концесійні угоди; повна приватизація [8, с. 22].

Впровадження державно-приватного партнерства в державну політику управління ЖКГ дозволить вирішити дві важливі проблеми:

- 1) створити конкурентне середовище для природних монополій шляхом організації конкуренції за входження на монопольний ринок, для потенційно конкурентних підприємств – утворення аналогічного підприємства та ОСББ (об'єднання співвласників багатоквартирних будинків) (рис.2);
- 2) передати функції управління більш досвідченим фахівцям, які будуть зацікавлені в ефективній діяльності підприємств.

Важливим елементом у забезпеченні сталого розвитку є регулювання. Інколи поняття «управління» та «регулювання» ототожнюються, та, як зазначає О.М. Могильний, ці економічні категорії є формально схожими, але не тотожними за характером процесів, на які вони поширюються, задіяним при цьому інструментарієм, потребою в ресурсах і очікуваними результатами [9].

У Великому економічному словнику А. Азріліяна даються наступні визначення цим категоріям: управління – це керівництво, спрямування будь-якої діяльності [1, с.1087], а регулювання – це функція державного управління, яка забезпечує функціонування керованих процесів у межах заданих параметрів [1, с.833].

Чіткого визначення як сутності державного регулювання ЖКГ, так і складових його механізму сьогодні не існує. Узагальнення напрацювань науковців [2-4] і власних досліджень дозволяє стверджувати,

що державне регулювання ЖКГ – це управлінський вплив на соціально-економічні процеси з метою досягнення балансу інтересів усіх учасників житлово-комунальних відносин: підприємств-виробників ЖКП, споживачів послуг, навколишнього природного середовища, держави.

Рис. 2 – Створення конкурентного середовища на ринку ЖКП

На сьогоднішній день регулювання діяльності природних монополій здійснює Антимонопольний комітет (підпорядкований Президенту та підзвітний Верховній Раді), основними завданнями якого є здійснення державного контролю за дотриманням законодавства щодо захисту інтересів підприємців та споживачів. Також функції регулювання реалізують: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації, виконавчі органи міських, сільських та селищних рад. Але повноваження цих органів щодо регулювання економічних, соціальних та екологічних процесів, а також показників, які є виміром сталого розвитку, або не розмежовано, або взагалі не визначено.

Створення регуляторного органу регіонального розвитку ЖКГ, підпорядкованого Міністерству регіонального розвитку, будівництва

та житлово-комунального господарства України, є, на нашу думку, альтернативою ситуації «хаосу» в сьогodнішньому державному регулюванні даної сфери. Даний регуляторний орган повинен здійснювати регулювання за якістю наданих ЖКП, природоохоронною діяльністю підприємств та тарифоутворенням.

Реалізація зазначених принципів як в системі управління комунальним майном, так і в системі регулювання господарської діяльності житлово-комунальних підприємств потребує відповідного нормативно-правового забезпечення. Розробка та встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів житлово-комунальних відносин, а також програми розвитку, є необхідним базисом в формуванні фінансового, соціально-психологічного, наукового та інформаційного забезпечення.

Фінансове забезпечення здійснюється з державного бюджету на придбання основного капіталу та капітальне будівництво, а також покриття різниці у тарифах шляхом надання пільг та субсидій з міського бюджету. Головний потік фінансів – від споживачів ЖКП у вигляді розрахунків за спожиті послуги.

Соціально-психологічне забезпечення реалізується шляхом впливу на поведінку суспільства за допомогою засобів масової інформації з метою виховання та формування культури споживання.

Однією з необхідних передумов сталого розвитку галузі слід вважати наукове забезпечення. Відсутність тісного зв'язку між наукою і функціонуванням галузі не дозволяє швидко впроваджувати наукові розробки, що призупиняє інноваційний розвиток ЖКГ. Тож, співпраця з науково-дослідними центрами, лабораторіями, вищими навчальними закладами, а також з міжнародними організаціями дозволить вирішити ряд проблем техніко-технологічного переоснащення.

Інформаційне забезпечення реалізується шляхом збору й обробки інформації та доведення її до відома державних органів влади, які, в свою чергу, повинні інформувати населення через засоби масової інформації з метою повного відображення господарської діяльності житлово-комунальних підприємств. Зібрана інформація повинна відображати:

- економічні показники, що характеризують рівень розвитку підприємств;
- екологічні показники, що характеризують вплив на навколишнє природне середовище та природоохоронну діяльність житлово-комунальних підприємств; для більш достовірної інформації щодо впливу на навколишнє середовище необхідні дані з боку регіональних органів охорони природи;

- соціальні показники, що характеризують забезпеченість населення житлово-комунальними послугам та їх якість.

Таким чином, впровадження запропонованого механізму дозволить вирішити наступні проблеми:

- 1) сформувати конкурентне середовище на ринку ЖКП;
- 2) створити умови для залучення приватних інвестицій на модернізацію об'єктів ЖКГ;
- 3) забезпечити якість ЖКП;
- 4) створити умови для впровадження в економічну діяльність житлово-комунальних підприємств природоохоронних заходів.

Провідна роль в забезпеченні сталого розвитку галузі належить державі, яка реалізує свою політику через:

- розробку та впровадження нормативно-законодавчих актів щодо переходу на засади сталого розвитку;
- чітку організацію управління та регулювання діяльності житлово-комунальних підприємств;
- активізацію екологічної політики та забезпечення соціальних гарантій населення;
- створення системи моніторингу розвитку через запровадження єдиних індикаторів сталого розвитку.

Лише комплексний підхід до управління галуззю буде забезпечувати сталий розвиток як систем нижчого рівня – житлово-комунальних підприємств, так і вищого – держави.

1. Азрилиан А.Н. и др. Большой экономический словарь. – 4-е изд. / А.Н. Азрилиан. – М., 1999. – 1281 с.

2. Гриньова В.М. Державне регулювання економіки / В.М. Гриньова, М.М. Новікова. – Харків: ВД «ИНЖЕК», 2004. – 756 с.

3. Діброва А.Д. Сучасне трактування сутності державного регулювання аграрного сектора економіки / А. Д. Діброва // Економічна теорія. – 2007. – № 1. – С.76-84.

4. Дідьківська Л.І. Державне регулювання економіки / Л.І. Дідьківська, Л.С. Головка. – К.: Знання-Прес, 2000. – 209 с.

5. Економіка міського господарства / За ред. Т.П. Юр'євої. – Харків: ХДАМГ, 2002. – 750 с.

6. Ермишина А.В. Государство и жилищно-коммунальный комплекс: особенности контрактации / А.В. Ермишина // Экономический вестник Ростовского гос. ун-та. – 2004. – Т.2, № 4. – С.87-95.

7. Жарова Л.В. Стратегическая экологическая оценка социально-экономического развития // Социально-экономический потенциал устойчивого развития / Под. ред. проф. Л.Г. Мельника (Украина) и проф. Л. Хенса (Бельгия). – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2007. – 1120 с.

8. Качала Т.М. Територіальна організація житлово-комунального господарства України: методологія, практика та механізм регулювання: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.10.01 / Т.М. Качала; НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України. – К., 2002. – 42 с.

9.Кравцова Л.В. Економічний механізм мотивації впровадження енергозберігаючих на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спеціальність 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Л.В. Кравцова. – Донецьк, 2006. – 183 с.

10.Мартусевич Р.А. Государственно-частное партнерство в коммунальном хозяйстве / Р.А. Мартусевич, С.Б. Сиваев, Д.Ю. Хомченко. – М.: Фонд «Институт экономики города», 2006. – 240 с.

11.Могильний О.М. Регулювання аграрної сфери / О. М. Могильний. – Ужгород, 2005. – С.49-50.

12.Полуянов В.П. Організаційно-економічний механізм підвищення ефективності підприємств житлово-комунального господарства: Автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.06.01 / В.П. Полуянов; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2005. – 29 с.

13.Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР.

14.Регуляторна реформа у житлово-комунальному господарстві України / Проект «Програма розробки політики». – Режим доступу: <http://www.icps.com.ua>.

15.Солодкий В.О. Розвиток та резерви підвищення ефективності роботи житлово-комунального господарства / В.О. Солодкий // Економіка: проблеми теорії та практики: 36. наук. пр. Вип.106. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С.94-101.

16.Срибный В.И. Социально-экономическая сущность ЖКХ и его место и роль в экономике народнохозяйственного комплекса / В.И. Срибный // Культура народов Причерноморья. – 2004. – № 56, Т.1. – С.167-171.

Отримано 28.07.2011

УДК 69.059.4 : 658

А.Г.СОБОЛЕВА, канд. екон. наук, Л.П.ВОРОНОВСКАЯ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ЖКХ УКРАИНЫ

Рассмотрена экономическая результативность управления проектом функционирования жилищно-коммунального хозяйства. Предложена структурная схема экономической результативности функционирования ЖКХ.

Розглянуто економічну результативність управління проектом функціонування житлово-комунального господарства. Запропоновано структурну схему економічної результативності функціонування ЖКГ.

We consider the economic impact of the project management function of housing and communal services. The structural scheme of the economic impact of the functioning of public utilities.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство (ЖКХ), проект функционирования ЖКХ, системотехника планирования работы ЖКХ, управление ЖКХ.

Актуальность данной темы обусловлена тем, что жилищно-коммунальное хозяйство является одной из основных отраслей экономики, оказывающей существенное влияние на все стороны жизнедеятельности общества. Стоимость и качество услуг жилищно-комму-